
Cadru metodologic pentru realizarea prognozelor demografice. Analiza structurilor socio-demografice la nivel local și impactul migrațiilor asupra acestora. Prognoze demografice la nivel local

- **Scenarii de politici pentru anticiparea efectelor generate de fenomenul migraționist - Județul Bistrița-Năsăud și Municipiul Bistrița -**

Luca Mircea CHIRA

Abstract

Proiectul European „Making Migration Work for Development – MMWD¹” și-a propus o analiză prognostică la nivelul global al arealului Sud-Est European rezultată din abordările de cercetare particulare ale partenerilor din proiect asupra problemelor complexe generate de fenomenele migraționiste. Parteneriatul proiectului a cuprins 21 reprezentanți la nivelurile național și regional, respectiv local, din domenii ca administrația publică, oficiile de statistică, universități, centre de cercetare, agenții de dezvoltare aparținând următoarelor țări: Austria, Bulgaria, Grecia, Italia, România, Slovenia, Muntenegru, Republica Moldova și Serbia, Organizația Internațională pentru Migrație participând ca observator.

Coordonarea generală a proiectului a fost asigurată de Regiunea Emilia-Romagna din Italia, din partea României, beneficiari fiind Ministerul Dezvoltării Regionale și Primăria Municipiului Bistrița. Rezultatele proiectului au fost valorificate în conferințe naționale și diverse întâlniri locale organizate de partenerii în proiect, precum și seminarul din 10 iulie 2014 de la Oficiul European al Regiunii Emilia Romagna din Bruxelles sub genericul „Impactul schimbărilor demografice asupra realizării Obiectivelor Europa 2020”. La seminarul de la Bruxelles au fost propuse și prezentate doar trei proiecte locale printre care și cel realizat de noi pentru Municipiul Bistrița. Cu acea ocazie s-au dezvoltat dezbateri tematice ale unei mese rotunde cu reprezentanți și experți din diverse organisme ale Comisiei Europene, fiind recunoscută și apreciată contribuția specifică a proiectului nostru.

1. Proiect cofinanțat din Programul de Cooperare Transnațională Sud-Estul Europei (SEE) și din Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR)

Pornind de la fundamentările teoretice, proiectul de cercetare se finalizează cu o serie de coordonate ale unor scenarii anticipative generate de fenomenul migraționist în domeniile pieței muncii, ale capitalului uman și nevoilor sociale.

Cuvinte cheie: analiză, prognoză, scenarii, schimbări demografice, migrație, politici, piața muncii, capital uman, nevoi sociale

JEL Classification: J10, J11

Introducere

Proiectul European “MMWD – Migrație favorabilă dezvoltării”, a avut ca scop final disponibilizarea unor analize, instrumente și politici de planificare strategică în țările din Sud-Estul Europei, respectiv în regiunile și orașele acestora în condițiile actuale și, mai ales viitoare. Fenomenul migrației ca o componentă relativ masivă a proceselor demografice actuale provoacă efecte în plan socio-economic la ambele capete ale fluxului. Evident că pentru a putea anticipa aceste efecte este nevoie atât de cuantificări estimative asupra unor parametri de nivel absolut și relativ din demografie, astfel încât pe baza acestora să poată fi estimate celelalte consecințe generatoare de strategii, politici și măsuri specifice. Tematica de cercetare a fost una sugerată și monitorizată în cadrul desfășurării proiectului pe fiecare partener în parte, astfel ca la finalizarea lui au putut fi sintetizate și prezentate concluziile generale privind politicile ce se impun în întâmpinarea și rezolvarea unor probleme din domeniile pieței muncii, ale capitalului uman și ale unor nevoi sociale specifice.

Componentele proiectului de cercetare la nivelul nostru au cuprins aspecte de cercetare teoretică, dar mai ales practic aplicativă, constând în următoarele obiective tematice:

- Cadru metodologic pentru realizarea prognozelor demografice;
- Analiza structurilor socio-demografice la nivel local și impactul migrațiilor asupra acestora;
- Prognoze demografice la nivel local;
- Scenarii de politici pentru anticiparea efectelor generate de fenomenul migraționist.

Volumul sintetic prezentat la conferința finală a proiectului de la Bologna în octombrie 2014 se intitulează „Vecinătăți ambivalente. Schimbări demografice și strategii de creștere în Sud-Estul-Europei”.

Cadru metodologic pentru realizarea prognozelor demografice la nivel local

Potrivit sugestiilor tematice ale echipei de coordonare a proiectului primul pas în abordările de cercetare trebuie să pornească de la elementele

teoretice selectate, descrise și adaptate la obiectivele și rezultatele scontate. Premisele teoretico-metodologice în cadrul proiectului nostru, după argumentarea necesității prognozelor demografice, se bazează pe ideea determinării populației viitoare pornind de la structurile pe vârste și sexe la un anumit moment, în condițiile unor ipoteze asupra fenomenelor demografice influente, respectiv, mortalitatea, fertilitatea și migrația. Pornind de aici am considerat potrivită pentru prognozarea populației la nivel local metoda componentelor, aceasta presupunând determinarea populației prognozate la nivel local prin însumarea componentelor sale pe baza formulei consacrate:

$$P_{t+1} = P_t + (N-M) + (I-E)$$

unde: P_t = numărul populației la momentul t ;
 P_{t+1} = numărul populației la momentul $t+1$;
 N = numărul nașcuților în intervalul t și $t+1$;
 M = numărul deceselor în intervalul t și $t+1$;
 I = numărul imigranților în intervalul t și $t+1$;
 E = numărul emigranților în intervalul t și $t+1$.

Pentru calculele de prognoză efectivă s-a utilizat programul informatic „RUP-Rural Urban Projections” aplicat de Biroul de Recensăminte din cadrul Centrului Internațional de Programe Statistice din SUA, program ce se bazează pe un algoritm al formulei de mai sus. Rezultatele principale ale prognozei constau în numărul și structura populației prognozate pe grupe de vârstă, pe total și pe sexe. Din aceste structuri, în funcție de necesitățile de studiu au putut fi determinate și alte grupări ori alți indicatori derivați.

Analiza structurilor socio-demografice la nivel local și impactul migrațiilor asupra acestora în județul Bistrița-Năsăud și municipiul Bistrița

Ca o premisă a realizării prognozelor se impune o analiză istorică și actuală a structurilor socio-demografice, analiză care, cu cât e mai detaliată, cu atât este mai relevantă pentru imaginea cadrului demografic. Dispunând de datele statistice complexe și complete oferite de ultimele recensăminte ale populației (2002 și 2011) precum și de cele din statisticile curente, procesul analitic abordat este unul extins la nivelul celor două entități teritoriale analizate respectiv Județul Bistrița-Năsăud și municipiul Bistrița, cuprinzând:

- Cadrul regional
- Evoluția populației stabile
- Structura pe grupe de vârstă și sexe
- Populația stabilă după etnie, cetățenie și religie
- Natalitatea și rata natalității

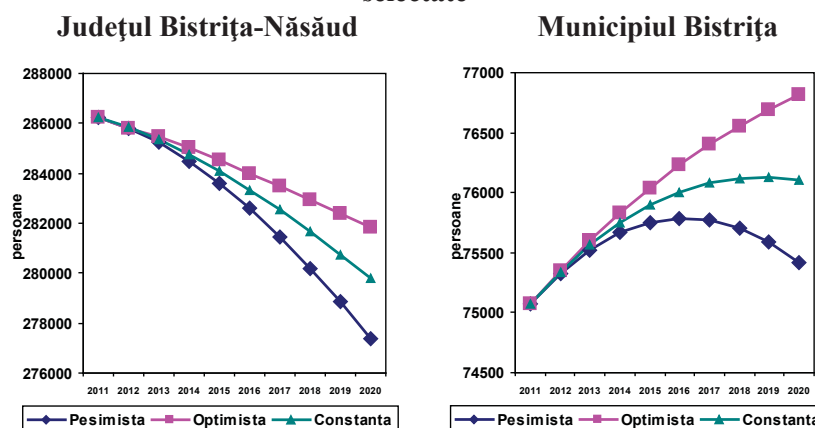
-
- Mortalitatea și rata mortalității
 - Speranța de viață
 - Populația ocupată, rata de ocupare, populația inactivă
 - Rata de dependență demografică
 - Structura populației după nivelul de educație
 - Migrația internă determinată de schimbarea domiciliului – fluxuri dominante
 - Migrația externă
 - Efecte ale migrațiilor asupra structurilor teritoriale.

Coordonatele analitice se încheie cu factorii care au influențat modificările demografice, volumul și direcțiile fenomenului migratoriu în ultimii 20 de ani și câteva elemente specifice locale de comportament demografic.

Proгноze demografice locale - județul Bistrița-Năsăud și municipiul Bistrița - orizont 2020

Proiectarea populației pentru județul Bistrița-Năsăud și municipiul Bistrița va putea oferi informații utile despre viitoarele evoluții asupra numărului și structurii pe vârste a populației, precum și pe alte grupe funcționale și structuri. Între ultimele două recensăminte populația stabilă a județului Bistrița-Năsăud a scăzut cu aproximativ 25 mii locuitori. Dimensiunea neașteptată a scăderii demografice și contribuția pe care a avut-o migrația externă – locuitorii plecați în străinătate – a evidențiat un declin demografic bine instalat. Evoluțiile demografice recente au constituit baza scenariilor de proiectare în trei variante: constantă, optimistă și pesimistă. Analizele de bază sunt făcute pe datele furnizate de varianta constantă anticipând o menținere a nivelurilor fertilității, speranței de viață la naștere și soldului migratoriu până în 2020.

Evoluția populației totale până în anul 2020 în variantele de proiectare selectate

Datele proiectate au fost prezentate detaliat în tabele separate pe anii orizontului de prognoză pe sexe și grupe cinciinale de vârstă în toate cele trei variante de prognoză.

Evident că din prognoza realizată au fost selectate și analizate și alte aspecte ca de exemplu: schimbările în structura pe grupe de vârstă, îmbătrânirea populației, prognoza populației de vârstă preșcolară și școlară, prognoza populației feminine de vârstă fertilă, prognoza populației active.

Scenarii de politici pentru anticiparea efectelor generate de fenomenul migraționist

Din coroborarea tuturor informațiilor și indicațiilor metodologice regăsite în teoria și practica națională precum și din sugestiile tehnico-metodologice oferite de echipa de coordonare a proiectului, scenariile de politici publice la nivel local au fost construite pe cele două niveluri locale NUTS 3 – județul Bistrița-Năsăud și NUTS 5 – municipiul Bistrița pentru trei domenii și anume: piața muncii, capitalul uman și nevoile sociale.

Pașii urmați în elaborarea scenariilor au fost următorii:

- încadrarea – problematica;
- scanarea – analiza / definirea problemei;
- prognoza – obiective / scopuri / variante de soluționare;
- viziunea – scenarii ipotetice / scenariul optim;

Evident că rezultatele parțiale, corespunzătoare fiecărui stadiu (pas) în parte conduc spre rezultatul final constituit de scenariul optim.

Rezultate sintetice - câteva concluzii prognostice

Piața muncii - trenduri relevante orizont 2020

Ocuparea forței de muncă din municipiul Bistrița stimulată de politici publice adecvate pe piața locală, în viziunea unor prognoze optimiste, susținute de elemente strategice adoptate, va conduce la o creștere până în 2020 a ratei de ocupare atât pe total cât și pe grupa reprezentativă de vârstă respectiv 20-64 ani. De asemenea, rata ocupării forței de muncă tinere de 18-24 ani s-ar putea ameliora simțitor în perspectiva anului 2020 ajungând la 52% față de 42,7% în 2011. Alte coordonate prognostice rezultă din tabelul de mai jos:

Denumire indicator	Prognoze 2020	
	Municipiul Bistrița	Județul Bistrița-Năsăud mediul rural
Populația totală		
- 20-64 ani	47781	97872
- 18-24 ani	5667	11438
Populația activă		
- 20-64 ani	38585	74383
- 18-24 ani	3113	6428
Rata de activitate - %		
- 20-64 ani	80,7	76,0
- 18-24 ani	54,9	56,2
Populația ocupată		
- 20-64 ani	37890	73404
- 18-24 ani	2947	6062
Rata de ocupare - %		
- 20-64 ani	79,3	75,0
- 18-24 ani	52,0	56,2
Numărul șomerilor		
- 20-64 ani	695	1095
- 18-24 ani	166	366
Rata șomajului - %		
- 20-64 ani	1,8	1,4
- 18-24 ani	5,3	5,7

Politicile publice locale în domeniul ocupării forței de muncă din mediul rural, fundamentate pe strategia de dezvoltare a județului Bistrița-Năsăud pentru perioada 2014-2020, în condițiile diminuării populației totale, pot conduce la menținerea nivelului populației active de 20-64 ani în condițiile creșterii ratei de activitate cu circa 4%. Aceasta presupune o creștere a ratei de ocupare la aceeași grupă de vârstă cu 5,7% față de 2011, concomitent cu diminuarea ratei șomajului cu 3,5%.

În aceste condiții, rezultă creșterea ocupării populației tinere de 18-24 ani paralel cu scăderea masivă a ratei șomajului în rândul tinerilor de la 17,0% în 2011 la 5,7% în 2020.

Capitalul uman – județul Bistrița-Năsăud 2020

În domeniul dezvoltării viitoare a capitalului uman, scenariile de politici publice locale conduc la ameliorarea situației educaționale a populației județului. Astfel, până în 2020 ponderea persoanelor cu studii superioare va crește cu 4,8%, iar a celor cu studii postliceale și de maiștri cu 1,2%. Pe ansamblul județului populația cu educație terțiară din grupa de vârstă 25-64 ani va reprezenta 23,9% din total, cu circa 6% mai mult decât în 2011.

Evoluția structurii populației după nivelul educațional

	2011*	Proгноze 2020
Structura populației după nivelul educațional:		
➤ 25 - 64 ani	100,0	100,0
- învățământ superior	14,3	19,1
- învățământ postliceal și de maiștri	3,6	4,8
- învățământ secundar superior	42,7	36,7
- învățământ secundar inferior	33,8	35,8
- învățământ primar	5,6	3,6
➤ 30 - 34 ani	100,0	100,0
- învățământ superior	19,8	23,8
- învățământ postliceal și de maiștri	3,4	4,1
- învățământ secundar superior	35,0	32,5
- învățământ secundar inferior	35,5	35,3
- învățământ primar	6,3	4,3
Rata absolvirii educației terțiare		
- 30 - 34 ani	23,2	27,9
Gradul de cuprindere		
- învățământul profesional - 16 - 21 ani	1,5	6,0
- învățământul postliceal - 19 - 21 ani	5,2	12,0
- învățământ superior local - 19 - 21 ani	7,0	10,0

* Recensământul populației și locuințelor 2011

Alte nevoi sociale specifice populației vârstnice

Procesul de îmbătrânire a populației previzibil la nivelul județului se concretizează în ritmuri accentuate mai ales în municipiul Bistrița, unde populația vârstnică va crește între 2011 și 2020 cu aproape trei sferturi.

Pe acest fond general, este previzionată și o creștere notabilă a persoanelor cu dificultăți în desfășurarea activităților zilnice, care necesită o asistență pentru compensarea gradului de limitare a activităților zilnice.

În sensul asigurării nevoilor celor mai stringente privind populația vârstnică cu dificultăți severe, dezvoltările locale vor putea conduce la creșterea

substanțială a capacității centrelor rezidențiale de îngrijire a persoanelor vârstnice: respectiv dublarea ei în Bistrița și triplarea acesteia în localitățile rurale din județul Bistrița-Năsăud, așa cum rezultă din tabelul următor:

Denumire indicator	Trenduri relevante			
	2011*		Proгноze 2020	
	Bistrița-Năsăud	Bistrița	Bistrița-Năsăud	Bistrița
Populația vârstnică (65+)	42514	6637	48930	11528
Pondere a populației vârstnice în totalul populației	14,9	8,8	17,5	15,1
Numărul persoanelor cu dificultăți în desfășurarea activităților zilnice	3599**	1345	3902**	2162
Numărul persoanelor cu dificultăți severe (necesită însoțitor)	879	267	949	408
Capacitatea centrelor rezidențiale de îngrijire pentru persoanele vârstnice	150**	80	450**	180

* Recensământul populației și locuințelor 2011

** mediul rural

Acknowledgement

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul de cercetare științifică “Elaborarea studiului *Scenarii de politici pentru anticiparea efectelor generate de fenomenul migraționist*, în cadrul proiectului Making Migration Work for Development a policy tool for strategic planning in SEE regions and cities”, 107/L/19.12.2013.

Bibliografie

1. Bishop, P., Hines, A., Collins, T., (2007) The current state of scenario development: an overview of techniques. Vol. 9 NO. 1, pp. 5-25, Q Emerald Group Publishing Limited;
2. Colleo, A., Mazzochetti, A., (2013-a) MMWD_DEFINING THE CONTENTS OF MMWD SCENARIOS, MMWD internal document;
3. Ghețău, V., „Populația României la sfârșit de secol și mileniu. Ce perspective?”, Populație și societate, Nr. 1/2001, Nr. 2/2001;
4. Mureșan, C., „Evoluția demografică a României. Tendințe vechi, schimbări recente, perspective”, Presa Universitară Clujeană, 1999;
5. Profiroiu, M.C., Iorga, E., „Manual de politici publice”, Editura Economică, București, 2009;
6. *** „Anuarul demografic al României”, Institutul Național de Statistică, 2014;
7. *** Consiliul Județean Bistrița-Năsăud – Strategia de dezvoltare a județului Bistrița-Năsăud pentru perioada 2014-2020, Universitatea tehnică din Cluj-Napoca – decembrie 2013;

-
8. *** ESPON, Project: Territorial scenarios and vision for Europa (2050), available at: http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_AppliedResearch/ET2050.html
 9. *** „Estimări privind populația lumii”, Divizia pentru Populație a Departamentului Afacerilor Socio-Economice din cadrul Națiunilor Unite, Ediția revizuită, 2010;
 10. *** Ghidul instituțiilor administrației publice pentru îmbunătățirea procesului politicilor publice la nivel local, Ministerul Administrației și Internelor – Unitatea de Politici Publice, București, 2011;
 11. *** „Metodologie privind constituirea scenariilor de politici”, MMWD;
 12. *** MMWD – www.migration4growth.eu;
 13. *** „Proiectarea populației României pe medii și regiuni”, Oficiul de studii și proiecții demografice, Institutul Național de Statistică, 2005;
 14. *** Recensământul Populației și Locuințelor 2002, Institutul Național de Statistică, 2003;
 15. *** Recensământul Populației și Locuințelor 2011, Institutul Național de Statistică, 2013;
 16. *** „Referințe metodologice ale previziunilor de populație”, MMWD;
 17. *** Strategia de dezvoltare locală a municipiului Bistrița pentru perioada 2010-2030, www.primariabistrita.ro;
 18. *** „Tendențe sociale”, Institutul Național de Statistică, 2014;
 19. *** World Population Prospects. The 2006 Revision”, United Nations New York, 2007.